

Dana Heinová **Koncept extravertze - introvertze na pozadí umělecky tvořivé osobnosti**

Katedra psychologie FFUK Praha 2017

Předložená diplomová práce je zajímavá hned z několika důvodů. Především snad proto, že dimenze extrovertze – introvertze je v psychologii tématem, které lze najít snad ve všech koncepcích osobnosti a o kterém se hovoří jako o něčem samozřejmém a jasném. Samozřejmém snad ano, ale jasném už nikoli. To je také směr úvah autorky práce. Konkrétně autorka pracuje s konceptem H.J. Eysencka. Dalším důvodem pozoruhodnosti je zaměření se na Rorschachovu metodu (ROR). Z jedné strany je již téměř sto let součástí praktické psychodiagnostiky a patří mezi ty nejužívanější metody, a současně je však i jednou z nejdiskutovanějších: jedněmi vyzdvihovaná, jinými téměř zatracovaná. A do třetice autorka volí neběžnou populaci, totiž umělce. Osobnost umělce je atraktivním tématem také již dlouhou dobu (aniž se ovšem něco podstatného a nezpochybnitelného prokázalo). V případě předložené práce to má ale srozumitelný důvod. Autorka potřebuje nějaké výzkumné pozadí, vůči kterému může své úvahy a výsledky posuzovat. Mnoho výzkumů bylo provedeno právě na skupinách umělců. A kromě toho to má i jakýsi poetický odstín: sám Hermann Rorschach byl osobnost jak vědecky zaměřená, tak ale i umělecky a jeho metoda má umělecké „sudičky“.

Předložená práce je klasicky členěná. Teoretická část má šest pod-oddílů, procházejících chápání dimenze extrovertze-introvertze v teoriích osobnosti a vybraných diagnostických nástrojích. Vše je podloženo bohatou odbornou literaturou. Samostatnou část autorka věnuje metodě ROR. Jak známo, Rorschach navrhl dimenzi extrovertze – introvertze, aby upozornil na nutnou opatrnost v porovnávání s jungiánskou dimenzí extrovertze-introvertze. V zásadě se ale Rorschach klonil k obdobnému chápání směřování energie – ven a nebo dovnitř (a dokonce k jejímu oscilování). Jako zajímavost je možné poznamenat, že v sedmdesátých letech přišel Robert McCully s jungiánsky podbarveným systémem ROR. Ovšem akcent byl na archetypálnost, nikoliv na výše zmíněné osobnostní dimenze. Koncepce umělecké tvořivosti, jak ji autorka v práci zařazuje (viz oddíl 6) je také pozoruhodný. Zde autorka právě čerpá názory na význam extrovertze-introvertze v tvorbě. Výsledky nejsou dosud jednoznačné a vazba tvořivosti a směru zmíněných dimenzí je málo jasná.

V empirické části autorka nestaví „na zelené louce“, ale vychází z předchozích italských výzkumů, kde se ukázal vztah mezi extrovertzou jako typem prožívání a Eysenckovou extrovertzou, ale nepodařilo se prokázat vztah na opačném pólu, tedy mezi introvertzivním typem prožívání a introvertzou, jak ji chápal H.J. Eysenck.

Autorka navazuje také na souvislost Eysenckovou představou kreativity a osobností umělce, kdy je předpokládáno, že umělec bude spíše skórovat na škále extrovertze níže, než je tomu u běžné populace. A tedy podobně se jako pracovní hypotéza se nabízí vztah osobnosti umělce s introvertzivním typem prožívání.

Ve vlastním výzkumném designu autorka používá kvantitativní metodologii a porovnává vzorek dvaceti vybraných studentů AVU a AMU (70% výtvarníků a 30% mimů). Ihned se nabízí otázka, jestli už toto složení (a do toho 75% mužů a 25% žen) nemůže výrazně vstoupit do výsledných hodnot. A jistě i věk mladších lidí může vše ovlivňovat. Vstupujících proměnných je tedy řada. Dlužno říci, že autorka si je toho vědoma a diskutuje v průběhu sestavování práce, tak v závěrečné diskusi.

Z výsledků je zajímavé mnohé. Ale například zjištění, že se do výsledků prosazuje ambientní typ prožívání, je pozoruhodný. Na jedné straně se v diskusích rorschachistů můžeme setkat s názorem, že právě oboustranná rozevřenou typu prožívání vede spíše k úvaze osobnostní nevyhraněnosti (a tedy jakési vychytávání podnětů zevnitř i zvenku, jak tomu bývá i u osobnostní nezralosti), tak jindy to je uváděno do souvislosti právě s předností umělecké (a obecně lidské) osobnosti právě ve smyslu schopnosti široko-škálového fungování. Mohu zde jen dodat, že vdova Olga Rorschach – Shtempelin ve své přednášce „Život a charakter Hermanna Rorschacha“ konstatovala, že její muž během života stále rozšiřoval svůj typ prožívání, od introverze k extroverzi. Nabýval tak ambiekválnosti při zachování rovnováhy. A Olga dokonce cituje svého muže Hermanna, že skutečně živý člověk, ideál lidského bytí, je ambiekvální a umí přemostit výraznou introverzi se silnou extroverzí. Je snad zajímavé, že jak Olga, tak Hermann používají výraz „extroverze“ a ne „extratenze“ ...

Eysenck, zdá se budovat svůj nástroj vědomě na teoretických předpokladech a tak je jeho dimenze dvoupólová. H.R. sám upozorňoval, že jeho metodě chybějí vědecká východiska. A tak se může zdát, že jeho typy nejsou v ortogonálním vztahu (tedy, že jejich hodnoty spolu nekorelují). Autorka to vlastně také konstatuje a nabízí zajímavá vysvětlení.

Na závěr ještě konstatuji, že ke zkoumání vztahu Eysenckova a Rorschachova chápání introverze a extraverze vyzýval u nás Eduard Urban na konci šedesátých let minulého století. Pokud vím, tak se toho tehdy chopil student František Hubka. Jeho práce však za podivných okolností zmizela a výsledky nejsou známé.

Závěr: Předloženou práci považuji za zcela splňující požadavky na ni kladené. Volí smysluplné a zajímavé téma, které rozpracovává jak teoreticky, jak empiricky srozumitelně a nabízí pozoruhodné závěry. Vše opírá o studium úctyhodného množství odborné literatury. Ocenit je ovšem také třeba osvojení si dovednosti pracovat s Rorschachovou metodou. Autorka ji, podle mého mínění, zvládá na vysoké úrovni.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení: výborně

Praha 12.5. 2017

Jiří Šípek